

**MED EN MÖRDARES
ANSIKTE**

ETT

.....

Jag lade märke till mannen redan på långt håll. Han gick med låga stegpar spikrakt mot mitt kontor, som en orienterare med nästa kontroll vid min skrivbordskant. Jag tog ner benen från bordet, kisade med ögonen och försökte följa den mörka, kontrastlösa figuren. Hagnäs torg var klart upplyst i motljuset. Solen exponerade det, synen påminde om ett urblekt foto i ett familjealbum, «här är vi på ett torg i Agadir».

Många av mina uppdragsgivare tvekar vid utkanten av torget eller i den smala lilla parken – sand, några bänkar och ett träd – och snirklar sig sedan mot mitt kontor. De har pälsmössa och mörk ytterrock på sig och behöver hjälp med att fylla i ansökningar om medborgarskap och bostadsbidrag. Jag hjälper dem.

Eller så är de finska byggare eller bilister eller kylmaskinmontörer med femton år yngre hustrur som har tröttnat på sitt röda tegelfångelse i Träskända. Irina eller Natasja tar med sig barnen och åker på släktbesök till Verhojanskijs distrikt. Jag spårar upp rymlingarna.

Vissa av mina löneutbetalare svänger morskt in på Grön-
näs-gatan i sin Merca eller BMW. De lämnar bilen på tomgång
där det råder parkeringsförbud och låter flickor i skinnkjol
vakta mjukistärningarna. Det är affärsmän med arbetsmedel
som har beslagtogs, utvisats eller omhändertagits. De kan
behöva kurirhjälp eller en pålitlig karl som garant för köpevill-
koren. Jag har en hederlig uppsyn.

Men den här kunden var något helt annat. Jag hann
inte gissa mer innan han var inne, han knackade inte
utan klev bara upp för de två trappstegen från gatan och
in på kontoret.

«Viktor Kärppä ...»

Meningen förblev oavslutad och utan frågetecken,
hängande som en haiku i den torra luften.

«Det är jag.»

Jag nickade och försökte verka saklig och respektfull.
Mannen var prydligt och trist klädd: mörkgrå raka byxor,
sådana där svarta promenadskor som i tidningarna kallas
förståndiga och en grön friluftsjacka som knappast hade
fått utstå några havsvindar. Sin skärmmössa och sina
handskar vek mannen ihop i ena handen, den mappfor-
made portföljen ställde han ner så att den stod lutad mot
en stol och hans egna ben. En officer befriad från tjänst,
men ur vilken armé? En företagare på semester? Ett om-
bud från en företagargorganisation eller en kontrollant
från någon av stadens myndigheter?

Jag antog förhoppningsfullt att mannen var en kund.
Jag försökte ha så lite samröre med samhället som möjligt.
Bland tjänstemän skulle endast polisen ha ärende till mig,
och en vanlig polis skulle inte ha kommit ensam. Han var
för gammal för att vara fälttjänsteman åt Skyddspolisen, och

på gatan syntes ingen avskalad anspråkslös Volkswagen Golf.

«Arne Larsson», presenterade han sig. «Jag har förstått att ni utför olika slags uppdrag.»

Hans röst var också torr. Den gnisslade igång ur den torra halsen som torrsnö under en skida. Och själva meningen stämde såpass väl att jag inte korrigerade honom.

«Jag har ett problem, eller har hamnat i en otrevlig situation ... ja, ärligt talat så har min hustru försvunnit.»

Larsson studerade mitt arbetsrum med blicken. Den plockade ut «Finlands historias lilla gigant» och de röda ryggarna till «Kunskapens trappa» -seriens del V och VI ur bokhyllorna. Jag grämde mig inombords över att jag precis hade lämnat tillbaka första delen av Saarikoskis biografi till biblioteket i Berghäll. Den skulle ha sett kultiverad om den legat med framsidan uppåt på bordet.

«Ni kanske kan hjälpa mig ... via era kontakter. Min hustru är nämligen född i Estland. Hon flyttade till Finland först i början av 1990-talet», berättade mannen dröjande men utan att treva efter ord.

«Jag har förstått att ni har ett brett nätverk bland inflyttade från före detta Sovjetunionen», formulerade han sig och frös fast sin grå blick i mina ögon. Jag visste inte om omdömet var en anklagelse eller ett beröm, så jag sade inget.

Larsson satt i min bästa kundstol. Vårvinterns klara sol sken in på linoleumgolvet och fick fläckarna som inte ville ge med sig att mogna. Den föregående hyresgästen hade varit en lokalavdelning till ett fackförbund, och jag hade köpt fackföreningssekreterarens skrivbord och arkivskåp efter att ha insett att de hade pressat in eviga fördjupningar i golvmattan. På köpet fick jag också några andra kontorsarkeologiska relikter. De hundratals besökarna

hade med sina skosulor nött ut samma fläck i golvet och lämnat evigt svarta spår.

Jag försökte titta tillbaka in i Larssons ögon med ärlig och uttryckslös min och väntade. Tystnaden lyfte fram tickandet av den kinesiska väckarklockan på skrivbordet. Radion läste ödmjukt upp rapporten för sjövädret. Vid Gotska Sandön började jag prata.

«Vi kanske kunde göra så att ni drar några grundläggande fakta för mig. Så får vi se sen om jag kan hjälpa er. Och allt det här är förstås i förtroende. Jag använder mig inte av de här uppgifterna även om ni inte skulle bli min kund», rabblade jag och slog upp ett anteckningsblock.

«Jag har sammanställt ett papper över händelser och bakgrund», avbröt Larsson nästan. Han hade redan i förväg sett sig själv som herre över situationen. Han knäppte upp portföljen och räckte över ett prydligt utskrivet papper som skyddades av en glänsande plastficka.

«Jag skulle tro att det finns ganska heltäckande fakta här», slog han fast och rotade också själv fram sina glasögon.

Jag läste de justerade raderna noggrant. Larsson var ingen tjänsteman; han hade en antikvarisk bokhandel på Stenbäcksgatan i Tölö. «Nära det gamla Idrottsförbunds-
huset ... ja, under er tid har det väl inte längre ...»

«Jag går dit ibland för att simma», lyckades jag inflika.

«Jag har specialiserat mig på historisk litteratur, politiska rörelser. Jag säljer alltså inte direkt nån prosa eller annan fiktiv modern litteratur», fortsatte Larsson orubbligt, preciserande som om han läst på mina näthinor var på hans papper jag befann mig. Han lät inte direkt hånfull eller ringaktande, men det var tydligt att han värdesatte fakta, inte fiktion.

Från födelseåret räknade jag ut att Larsson var i sextioårsåldern och den försvunna hustrun Sirje, vars namn jag nu såg för första gången, var 35 år gammal. De hade varit gifta i sex år, några barn hade de inte. Larsson hade varit gift en gång tidigare, men äktenskapet hade slutat i skilsmässa. Exhustrun och sonen i gymnasieåldern bodde i Lahtis.

Larsson hade omsorgsfullt tecknat ned sin hemadress. Jag drog mig till minnes gatunamn och förstod av numret utan trapphusbokstav att han bodde i ett enfamiljshus i Baggböle. I listan nämndes också en sommarstuga i Asikkala, och de fåtaliga släktingarna och affärsförbindelserna räknades upp. Pappret var en färdig och renskriven version av de anteckningar jag hade förberett mig på att göra.

Larsson böjde sig ner och plockade fram ännu ett vitt kuvert ur sin portfölj, ur det ett foto och såg för första gången en aning förlägen ut. «Det här är Sirje, från i somras ...»

Jag tog emot fotot. En mörk kvinna tittade rakt in i kameran, vinden hade blåst fram håret i ansiktet och kvinnan skulle precis stryka bort det från kinden. Munnen halvlog. I bakgrunden syntes en havsstrand, stenar och bränningar. Sirjes ansikte var tilltalande, ögonen mörka och blicken kom på något sätt snett nerifrån, snarare ödmjukt än självmedvetet eller fräckt.

Något ur det förflutna överraskade mig, trängde förbi min koncentration och fyllde sinnet med skarpa bilder. Tallbarren på stigen på ön i Ladoga, den grå sandstranden, en flickas bara fötter – allt var färskt och tydligt, som om det plötsligt tinats upp ur känslornas och sinnenas frys. Jag försökte kuva minnena innan de hann bli exakta, konkretiseras och hitta rätt koordinater, och saknaden skar i bröstet. Jag beordrade mig själv att återvända till

Sirjes foto och till Arne Larsson.

«En attraktiv kvinna.»

Larsson överraskade mig genom att förläget se belåten ut. Jag lade ner fotot på bordet och läste ännu en gång igenom pappret som han sammanställt.

«När försvann er hustru eller när upptäckte ni det? Det vill säga var det nån situation där hon försvann? Och ni kontaktade väl polisen?»

«Sirje försvann den sjätte januari. Jag var i bokhandeln. Hon hade gått hemifrån nån gång på dagen utan att säga eller meddela nåt. Och hon tog inte direkt med sig nånting. Jag väntade den kvällen, frågade bekanta, ringde till familjen i Tallinn och underrättade sen polisen. De hittade ingen information om Sirje, inga iakttagelser. På vare sig hotell, gränsstationer, båtar eller flygplatser. Ing-enstans, inte ett spår.»

Larsson rapporterade som om han läste upp ett inövat anförande. Han satt tyst, rak i ryggen, endast rösten sjönk ihop.

«Och polisen avslutade utredningen där. Jag var där och pratade med dem och krävde, men de bara log ironiskt. De lät mig förstå att en estnisk slinka inte direkt intresserade dem. De sa det inte rakt ut, men det var det de menade», Larssons röst hårdnade.

«Låt de kriminella sköta sitt eget strul. Så tänker de. Men jag vet att Sirje inte är inblandad i nåt skumt. Därför kom jag hit. Jag hoppas att ni ska kunna hitta Sirje.»

Larsson såg mig stirra på Sirjes personuppgifter på pappret. Jag hade förbisett dem vid första genomläsningen. Jag förstod polisens reaktion.

«Joo. Sirjes flicknamn är Lillepuu. Hennes bror är Jaak Lillepuu», kvitterade Larsson.

TVÅ

Gennadij Rysjkov viftade med Sirjes foto och skakade på huvudet.

“Jaak Lillepuus syster? Har jag aldrig träffat. Fast jag använder ju inte estniska flickor och känner dem inte annars heller. Och hon har inte syntts till i Helsingforsnatten.”

Jag snappade åt mig fotot ur Rysjkovs nypor och stoppade ner det i mappen. Rysjkov tände en cigarett, askade omsorgsfullt i en rund kopparfärgad askkopp, som i botten i reliefbokstäver gjorde reklam för ölmärket Lahden Erikoinen. Jag hade ärvt den av fackföreningsfolket i samband med kontoret. Kedjan på Rysjkovs handled rörde sig i takt med cigarettens rörelse och mer guld glimmade till på en hörntand, två ringar och klockan.

“Men jag skulle nog kunna sätta på henne. Alltså om det kniper skulle jag kunna släppa till”, förklarade Rysjkov. “Förutom att jag inte ens med ett finger skulle röra Lillepuus syrra eller ens syrrans kompis.”

“Skymfa inte min kund. Dessutom, Genja, har du lagt på dig. Du har ett gott minne eller en livlig fantasi när du pratar om att få ligga. Eller äter du av lasten, testar varorna? Ingen kvinna ger sig gratis åt dig”, retade jag min arbetsgivare som om han vore en storebror.

Rysjkov rökte under tystnad, reste sig sedan och gick omkring medan han sträckte på sig som en hundrakilos katt, endast spinnandet saknades. Magkulan rörde sig ovanför bältet; Rysjkov var den typen som när han var ung kunde äta vad han ville, men i medelåldern vällde magen över fastän karlen i övrigt såg slank ut.

Rysjkov ställde sig tätt intill och tittade på mig med sina svarta, djupa ögon som alltid förblev lika mörka. Jag blev rädd att jag hade missbedömt hans humortolerans. Man visste aldrig riktigt med Rysjkov vilket humör han var på. Han pratade alltid med samma lugna röst i treordsmeningar med ansiktet stelnat till ett enda uttryck.

“Då slutar jag knulla. Alltså om jag inte får nåt på den fria marknaden längre”, nästan pladdrade Rysjkov, fimpade cigaretten och rättade till sin prydliga mockajacka. Han gäspade, hakan var mörk av stubb. Jag hade aldrig sett honom pigg.

Jag utförde mycket jobb åt Rysjkov. Jag körde bilar från Helsingfors till Viborg och Sankt Petersburg, förde in kvinnor som skulle jobba i Finland och hyrde ut lägenheter och köpte in varor i hans firmors namn. Jag fick alltid betalt i tid och Rysjkov hade också i övrigt alltid hållit sitt ord. Men jag fick inget riktigt grepp om honom, jag kunde inte lita på honom.

Eller att lita på lät lite för högtidligt. En svindlare kan också vara pålitlig när man lär känna honom och vet hur

han bluffar. Om Rysjkov visste jag bara att han var från Moskva. Han pratade inte om sina föräldrar, berättade inte om sina syskon eller sitt hem, inte om skolan eller det militära. Jag hade försökt fråga, men Rysjkov höll tyst utan att förklara sig. Jag visste inte heller vad han tänkte om mina nyfikna frågor eller överhuvudtaget om mig. Nu kändes det också som om han grubblade på Sirje Lillepuus försvinnande och drog någon slutsats om det.

“Den har varit densamma i tjugo år. Vikten alltså”, tillade Rysjkov när han såg att jag inte genast begrep. Han skakade hand med mig till avsked, sade att han skulle titta in på sin restaurang vid Skillnaden och sedan köra iväg mot Vaalimaa och Sankt Petersburg. Jag frågade inte i vilket ärende.

Rysjkov stannade upp vid dörren och vände sig om mot mig. Han lekte med bilnycklarna, lät dem glida mellan fingrarna. Ledstjärnan hängde i den långa guldfärgade kedjan som korset på ett radband.

“Hör du, bondgrabben, var jävligt försiktig. Vi hade meningsskiljaktigheter med Jaak Lillepuu en gång, men de är lösta nu. Det var illa, riktigt allvarligt. Lillepuu spelar i en helt annan liga än Karelens hallickar och ficktjuvar.”

Jag kunde inte komma ihåg att Rysjkov någonsin skulle ha varnat mig.

TRE

Jag vände på skylten som hängde i en kedja i dörrfönstret och låste kontoret. Under min frånvaro uppmanade skylten till att ringa och radade upp mitt mobilnummer. Jag gick bort till hörnet av saluhallen och ner i tunnelbanan.

Rysjkov hade manat mig till att utföra ett mindre uppdrag åt honom. Det verkade harmlöst men gjorde mig kanske just därför nervös. Jag skulle hämta en väska ur förvaringen och ta den till Tölö. Jag frågade inte varför Rysjkov inte kunde ta dit sin väska själv.

Jag åkte till järnvägsstationen, vände i tunneln för pundare och somaliska ynglingar utan att se dem i ögonen och klev upp för rulltrappan till stationshallen. Vid kiosk-hörnet stod en grupp unga män och hängde. De tittade på mig en halv sekund längre än nödvändigt, blängde skyldigt under lugg, och jag insåg att jag kände minst tre ingermanländska pojkar i gruppen.

Deras släktingar hade ojat sig för mig över sina misstankar om mobilrån, fickstöld, slagsmål och drogförsälj-

ning. Jag såg att pojkarna hade alltför moderna, säckiga byxor och snowboardjackor av alldeles för rätt märke och för dyra, klumpiga skor och för små telefoner. Allt var för mycket i förhållande till vad jag visste om föräldrarnas arbeten och inkomster och bidragspengar.

Jag hade försökt hålla mig utanför hela röran och började inte leka ungdomsledare nu heller. Jag tittade rakt igenom och förbi pojkarnas stirrande, nickade inte, höjde inte handen, gick bara bort till resegodsförvaringen. Jag lämnade in kupongen och fick ut en svart väska. På sidan stod det Diadora. Jag slängde upp väskan på axeln som om den vore min egen och gick mellan varuhuset Sokos och Posthuset bort till spårvagnshållplatsen.

Jag fick vänta i nästan tio minuter. Jag försökte se ut som en normallång och normalt klädd man med en normal sportbag. Trean kom, jag köpte en engångsbiljett. Jag visste att det skulle ha varit billigare att åka på en tiogångsbiljett, men jag ville inte bära runt på några onödiga spår av mina förehavanden. Jag stod på bakre plattformen, åkte förbi sporthallen och klev av när högtalaren klämde i med "Sallinkatu-Salligatan".

I bagens sidoficka låg en nyckel, jag låste upp en järnport, kom in i portgången och därefter trapphuset. Jag klev upp ett halvt våningsplan och ställde mig att vänta. Trapphuset var tyst, dunkelt och varmt. Jag väntade först i tre minuter och sedan i ytterligare tre. Ingen följde efter mig in. Jag tog hissen upp till sjätte våningen och gick nedför trappan till femte. På namnskylden stod det KYLLÖNEN och under den satt en klisterlapp med INGEN REKLAM TACK. Jag ringde på den vridbara dörrklockan, men ingen kom för att öppna. Det var inte meningen heller. Jag låste upp dörren. Ettan var liten och obebodd

men möblerad. Jag kastade en blick in i badrummet och kylen: båda var tomma och varma.

Jag lämnade väskan på en bäddsoffa och nyckeln på diskbänken i kokvrån. Jag visste inte vad som fanns i väskan och ville heller inte veta. Det kunde vara hormoner för gymdistribution, röda trosor och löspenisar, färdiga pass, nästan vad som helst. Rysjkov hade lättamt svurit vid sin mamma att väskan varken innehöll droger eller människodelar och det räckte för mig. Smärre gegg kunde jag kånka runt på.

Mobilen skrämde mig. Telefonen visade *Ruuskanen* ringer – det var en bilhandlare vid Ringled III. Jag klarade av samtalet snabbt. Ruuskanen hade en rysk köpare till en tax-free-Merca och de behövde en tolk och någon som fyllde i pappren. Vi kom överens om en tid för affärsuppgörelsen, jag lovade att komma dit och avslutade samtalet. Jag kastade ännu ett öga på lägenheten, kontrollerade genom dörrögat att trapphuset var tomt och gick därifrån.

Jag återvände inte längs Mannerheimvägen, utan gick ner till Idrottsgatan och bort mot sporthallen. På bollplanen byggdes ett nytt fotbollsstadion. Jag stannade till för att titta på bygget. Utmed staketet hade ett pensionärsråd samlats för att ringakta de nutida byggnadsentreprenörernas prestationer.

I sporthallen satt en vaktmästare av en sumobrottares storlek och slöade på sin stol i glasburen. Han nöjde sig med att nicka när jag sade att jag bara skulle gå in för att prata med en polare och inte betalade inträdesavgiften på en tia. Jag ångrade mig genast. Jag borde bara ha knallat in kyligt uttryckslös istället för att göra bort mig med

förklaringar, endast svara när man särskilt blev tillfrågad.

På volleybollplanen tycktes en evig match pågå, under en korg fintade ett par juniorer bort sina inbillade motståndare och på övre läktaren svettades bordtennisspelarna och boxarna under sina träningsmoment. Jag blev alltid på bra humör i sporthallen. Blotta stället med sina ljud och lukter utlovade berusning efter ansträngningarna, som en spritbutik utlovar en behaglig fylla åt en alkis. Och dessutom: sporthallen påminde om träningssalarna på idrottshögskolan i Leningrad. Ljuset som varslade om vårens ankomst sken in högt uppifrån genom fönstren, klarheten upprepades i väggarnas vithet, gymnastflickorna repeterade sina rörelseserier i andra utkanten av rymden i takt med den obefintliga musiken, smällarna från kraftsportsutrustningen tycktes rulla genom hallen, studsa och få ny fart av väggarna.

Anatolij Stepsjin höll på med ett träningsset vid en bänkpresa. Jag väntade under tystnad. Anatolij reste sig upp, tog sin svetthandduk, torkade sig i ansiktet och hängde handduken runt halsen. Han skakade hand med mig men sade inget, tog bara en klunk vatten ur sin flaska. Jag klev längre bort från tyngdlyftningsbänken och Stepsjin följde efter. En tatuerad karl i träningsbyxor började i sin tur att pumpa.

“Tolja han slänger bara käft här”, log jag mot honom. Jag kunde titta ner på Stepsjins hjässa. Det svarta håret strävade uppåt som en igelkotts taggar. Stepsjin sade inget och log inte.

“Du, rent affärsmässigt, jag behöver lite information. Hur väl känner du Jaak Lillepuu, och framför allt, vet du nåt om hans syster Sirje Lillepuu? Strax över trettio, inga

skumma affärer, gift med en finsk man som heter Larsson.”

Jag pratade lågt på ryska, men försökte uttala namnen noggrant. Stepasjin tog en ny klunk ur sin flaska och tittrade på en gymnastflicka på parkettgolvet. Voltserien blev för lång och Stepasjins axlar följde med när flickan dunsade ner på knä.

Jag hade känt Anatolij sedan Leningradtiden. Han hade varit en hyfsad gymnast, hade avlagt en högskoleexamen och sedan åkt runt med en cirkus från Minsk till Ulan Bator och från Chinou till Omsk. Han reste runt i Sovjetunionen med akrobater, trollkonstnärer, tallriksartister, björnar och hundar, stod stadigt på sågspånet i människopyramidens stenfot, med målat ansikte, fastän det sorgsna ansiktet inte skulle ha behövt någon clownmålning.

I Finland utförde han nästintill riktigt arbete. Han satte ihop motionsprogram på Rysjkovs gym och ledde motions- och akrobatikklasser för teaterfolk. Anatolij var ursprungligen Tallinnryss. Under studietiden gick han endast med på att säga några enstaka ord på estniska eller finska. Tre år i Helsingfors hade förändrat läget. Och jag visste att han kände Helsingforsesterna.

“Jaak Lillepuu, det är en ond man”, förklarade Anatolij med eftertryck. Han såg mig i ögonen och upprepade på finska: “*En mycket ond man!* Men systemen känner jag inte. Jag kommer ihåg att jag sett henne och jag tror inte att hon har nåt med Jaaks affärer att göra. Men mammas gosse är alltid mammas gosse. Jaak gick visserligen redan tidigt sina egna vägar. Han hann sitta inne redan under Sovjettiden.”

Jag visade Anatolij fotot av Sirje.

“Jodå, den här kvinnan... Men som jag sa så vet jag knappt nåt om henne. Varför är du intresserad av henne?”

“Flickan har rymt hemifrån, från sin man, jag försöker bara hitta henne.”

“Jag kan höra mig för. Men vänta dig inte för mycket. Jag måste vara väldigt försiktig.”

Jag tackade Anatolij och gick iväg mot utgången och spårvagnshållplatsen. Fastän jag inte skulle få någon information direkt från Anatolij Stepsjin kände man nu på stan till att jag letade efter Sirje Larsson, eller Sirje Lillepuu.

På natten drömde jag:

Jag var hemma i Sordavala, det var eftermiddag. Jag stod framför radion. Den glänste av polerat trä och ljuspunkter och ortsnamn på glaset, rören och spolarna utstrålade värme och en lukt, annorlunda än hos någon annan apparat hemma hos oss. Solen bildade en ljusfläck på tras mattan och i luften virvlade damm. Mamma satt i gungstolen, gungade sakta med en bok i knäet. Jag hade kommit hem från skolan, det visste jag, för ryggsäcken låg på golvet och jag hade pionjärscarfen om halsen. Far kom in. Han hade en grönaktig uniform på sig, mina fingrar mindes formen på rockmärkena och uniformens tjocka tyg, cigaretterna i fickan. Nu fick jag inte sitta i knäet, en stor pojke, far tog inte av sig officersmössan utan sade åt mamma att följa med, befallde henne med en röst jag inte minns. “Nej far, nej far”, skrek jag och blev orolig. De döda kan ju inte befalla, funderade jag, och mamma vände sig om för att titta. Hon hade svarta glasögon på sig, som en blind i någon gammal film.

Jag vaknade och stirrade upp i taket – målarvitt, F 157, jag upprepade järnaffärens färgkod tills jag fick fatt i mitt medvetande, insåg var jag befann mig. Klockradions röda siffror visade på 04:55. Hade Helsingin Sanomats utdelare väckt mig? Det var fortfarande mörkt, Hagnäs brusade av stadens uppvaknande. Jag lade mig på sidan, tryckte ner kudden mot örat och försäkrade mig själv: “Du får sova i tre timmar till, du får sova i tre timmar till.”

Jag visste att jag skulle somna om men med ett ryck vaknade jag till helt och hållet igen. Jag kom ihåg bilderna i drömmen, mamma i sina svarta glasögon. Jag önskade att jag inte hade sovit ensam.